

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminalistiky

Metodika vyšetřování legalizace výnosů z trestné činnosti

Bakalářská práce

Methodology of investigation of the legalization of proceeds of crime

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Jiří VÁVRA

AUTOR PRÁCE:

Tomáš ŠÍPEK

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Štětí, dne 28. 3. 2024

.....

Tomáš Šípek

ANOTACE

Práce se zabývá komplexním tématem praní peněz, jevu, který představuje vážnou hrozbu pro finanční systém a společenskou stabilitu po celém světě. Skrze detailní analýzu definic, rozebrání rozdílů mezi praním peněz a financováním terorismu, do hloubky zkoumá historický vývoj a právní rámec boje proti praní peněz. V práci je také poskytnut přehled o klíčových národních a mezinárodních organizacích zapojených do tohoto boje. Rozbor kriminalistické charakteristice legalizace výnosů, metod praní peněz a vyšetřovacích technik odhaluje složitost této problematiky. Na základě případových studií práce ilustruje reálné situace a uplatnění teoretických poznatků v praxi. Závěr práce zdůrazňuje důležitost pokračujícího výzkumu, vzdělávání a spolupráce pro efektivnější boj proti praní peněz.

KLÍČOVÁ SLOVA

praní peněz, legalizace, financování terorismu, výnosy, vyšetřování

ANNOTATION

The thesis addresses the complex topic of money laundering, a phenomenon that poses a serious threat to the financial system and social stability worldwide. Through a detailed analysis of definitions, examining the differences between money laundering and terrorist financing, it deeply explores the historical development and legal framework for combating money laundering. The thesis also provides an overview of key national and international organizations involved in this fight. An analysis of the criminal characteristics of the legalization of proceeds, money laundering methods, and investigative techniques reveals the complexity of this issue. Based on case studies, the work illustrates real situations and the application of theoretical knowledge in practice. The conclusion of the thesis emphasizes the importance of ongoing research, education, and cooperation for a more effective fight against money laundering.

KEYWORDS

money laundering, legalization, terrorist financing, proceeds, investigation

Obsah

1	ZÁKLADY PRANÍ PENĚZ A BOJ PROTI NĚMU	6
1.1	CO JE TO PRANÍ PENĚZ?	6
1.2	ROZDÍL MEZI PRANÍM PENĚZ A FINANCOVÁNÍM TERORISMU	8
1.3	PRÁVNÍ RÁMEC A HISTORICKÝ VÝVOJ BOJE PROTI PRANÍ PENĚZ.....	10
1.4	PŘEHLED NÁRODNÍCH A MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ ZAPOJENÝCH DO BOJE PROTI PRANÍ PENĚZ.....	13
1.4.1	NÁRODNÍ ORGANIZACE	13
1.4.2	MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE	17
2	KRIMINALISTICKÁ CHARAKTERISTIKA LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI	22
2.1	PROCES PRANÍ PENĚZ	23
2.2	METODY PRANÍ PENĚZ	25
2.3	INVESTOVÁNÍ PRANÍ PENĚZ	27
2.4	PROSTŘEDKY LEGALIZACE	28
2.4.1.	LEGÁLNÍ A POLOLEGÁLNÍ PROSTŘEDKY.....	28
2.4.2	PROSTŘEDKY KRIMINÁLNÍHO CHARAKTERU	29
3	VYŠETŘOVÁNÍ PRANÍ PENĚZ	32
3.1	VYHLEDÁVÁNÍ VÝNOSŮ	32
3.1.1	FINANČNÍ ROZPRACOVÁNÍ	33
3.1.2	FINANČNÍ ŠETŘENÍ	34
3.1.3	FINANČNÍ ANALÝZA.....	36
3.2	ZAJIŠŤOVÁNÍ VÝNOSŮ	37
3.3	ODČERPÁVÁNÍ VÝNOSŮ.....	40
4	PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	43
5	ZÁVĚR	47
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48

Úvod

Bakalářská práce se bude věnovat problematickému jevu kterým je praní špinavých peněz, jenž představuje značnou finanční a kriminální hrozbu pro společenský systém po celém světě.

Práce začíná úvodem do pojmu praní peněz, včetně jeho definice a rozlišení od financování terorismu, a pokračuje prohloubením do právního rámce a historie boje proti této trestné činnosti. Dále se práce věnuje přehledu klíčových národních a mezinárodních organizací, které se podílejí na prevenci a odhalování praní peněz. Další části bakalářské práce se zabývají kriminalistickou charakteristikou legalizace výnosů z trestné činnosti, včetně procesů, metod a prostředků používaných k praní peněz, a poskytují pohled na různé techniky a přístupy k vyšetřování těchto aktivit.

Ve stěžejní kapitole o vyšetřování praní peněz je pojednáno o finančním rozpracování, šetření, analýze, zajišťování výnosů a odčerpávání, které představují klíčové kroky k odhalení a přerušení toku nelegálně získaných finančních prostředků. Významnou součástí této práce jsou také případové studie, které přinášejí reálné příklady praní peněz a ukazují na praktické aspekty této trestné činnosti a úsilí o její potírání. Tyto příklady poskytují cenné náhledy do složitosti praní peněz a umožňují lepší pochopení neobvyklých situací, s kterými se příslušné orgány setkávají.

Závěrečná část práce shrnuje důležité poznatky a zdůrazňuje nutnost pokračujícího výzkumu, vzdělávání a spolupráce v boji proti praní peněz.

Tato bakalářská práce představuje komplexní a multidisciplinární přístup k tématu praní peněz, jeho důsledkům a metodám boje proti němu, a má za cíl přispět k lepšímu porozumění a efektivnějšímu řešení tohoto problému a aspiruje stát se klíčovým příspěvkem k porozumění praní peněz, nabízí komplexní pohled na problematiku a stanoví základy pro budoucí studie a praxi v této oblasti.

1 Základy praní peněz a boj proti němu

Úvodní kapitola je absolutním základem pro pochopení problematiky, kterou je praní peněz. Vymezuje klíčové aspekty praní peněz, jeho rozlišení od financování terorismu, postupný vývoj legislativy a v neposlední řadě přehled národních a mezinárodních organizací, které stojí v čele boje proti tomuto globálnímu problému.

1.1 Co je to praní peněz?

Každý se již setkal s pojmy, kterými jsou praní „praní peněz“, „praní špinavých peněz“ či „legalizace výnosů z trestné činnosti“.

Tyto pojmy lze samozřejmě označit jako obsahově shodné, tzn. všechny zmíněné termíny lze chápat a vyložit, jako prostředky nabyté nelegálním způsobem, tedy pácháním trestné činnosti.¹

Z právního hlediska se praním peněz rozumí jednání, sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový poměr nabytý v souladu se zákonem.

Předmětné jednání dle zákona spočívá v:

- a) *„v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páchání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,“*
- b) *„v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,“*
- c) *„v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo“*
- d) *„ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod písmeny a), b) nebo c).“²*

¹ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 203

² Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, § 3

Ministerstvo financí České republiky definovalo praní špinavých peněz podobně, avšak jako *„jakoukoli činnost směřující k zastření zločineckých zisků a v dokonalejším případě k navození zdání jejich legálnosti.“*

Není tedy žádným překvapením, že praní špinavých peněz je již poslední fází zahlazení stop protiprávního jednání, které umožňuje užít takto získané prostředky v legální ekonomice.³

V případě ekonomického pohledu na praní peněz, lze definovat jako *„záměrně nepřehlednou spleť ekonomických operací, jejímiž základními procesy neboli prvky, jsou transfer, transformace a transakce.“*

Výsledkem těchto operací, se stává výnos, jehož hodnota proti logice obchodního myšlení a bez zjevného ekonomického důvodu je podstatně nižší, než je hodnota výnosu před začátkem provedením těchto předmětných operací.⁴ Praní peněz ohrožuje řádné fungování tržního hospodářství, narušuje konkurenční prostředí, destabilizuje obecně uznávaná pravidla řádného obchodování.⁵

Je všeobecně známo, že zájem na praní peněz existuje pouze za předpokladu, že získané peníze přinesou určité zisky. Pakliže legalizace finančních prostředků nepřináší možnost jejich dalšího využití k dosažení profitu, neexistuje tímto ani nadále zájem o praní špinavých peněz. Pachatelé praní peněz tak činí hned i z několika důvodů:

- *„Chybějící nebo nedokonalá právní úprava opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti“*
- *„Nedokonalá opatření společnosti proti možnosti umístění prostředků pocházejících z trestné činnosti v legálním hospodářském systému“*
- *„Etablování organizovaného zločinu na území ČR a nízká úroveň opatření proti němu“*
- *„Nízký odborná úroveň kompetentních pracovníků oprávněných osob v případech podezřelých obchodů“⁶*

³ Historie a základní charakteristika boje proti praní špinavých peněz v České republice, Ministerstvo financí ČR. Finanční analytický úřad. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

⁴ BUDKA, Ivan a kol. Organizovaná kriminalita II. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, 200 s. str. 57

⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, 1000 s. ISBN 978-80-7502-380-3. str. 691

Hlavním a jediným cílem praní peněz je vzbudit dojem, že se jedná o legálně získané finanční prostředky nabyté v souladu se zákonem, a mít tak možnost je nadále investovat do legálního podnikání, nákupu luxusních věcí či drahých nemovitostí.

Snaha o provedení praní peněz stává stále více sofistikovanějším a rovněž i nebezpečnějším vzhledem k mnohem více promyšlenému, kvalifikovanému a konspirativnímu jednání, jež vykazuje znaky hned několika skutkových podstat trestných činů a odborné úkony výnosy generujících procesů jsou připravovány a realizovány odborníky, tzn. specialisty na danou oblast.

Rozpoznání těchto aspektů je velice obtížné, neboť odlišnosti od standartních běžných finančních ekonomických jednání jsou postřehnutelné pouze pro velmi úzký okruh specializovaných odborníků.⁷

Obecným charakteristickým znakem trestné činnosti praní špinavých peněz je stejně tak jako u ostatních druhů hospodářské trestné činnosti, vysoká míra její latence. Teprve až získáváním a průběžným vyhodnocováním získaných informací které se vztahují k této oblasti, je možné vysledovat určité skutečnosti, které lze již považovat za potřebné indikátory nasvědčující páchání protizákonné činnosti na předmětném úseku.

1.2 Rozdíl mezi praním peněz a financováním terorismu

Stejně jako na praní špinavých peněz je obdobně nahlíženo i na financování terorismu. Pokud proto dále mluvíme o praní špinavých peněz, máme na mysli rovněž i prevenci financování terorismu.

Ať už byly finanční prostředky získány v souladu se zákonem či protiprávním jednáním, pokud existuje důvodné podezření, že by mohly být určeny k financování terorismu, aplikují se na ně na základě platných právních předpisů stejná ustanovení a pravidla.⁸ Z toho vyplývá i pojmenování zákona jímž se daná problematika řídí: „*Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu*“.

⁶ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 45

⁷ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str. 11

⁸ Praní špinavých peněz. Finanční vzdělávání.cz. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/prani-spinavych-penez>

Financováním terorismu se rozumí:

- a) „shromažďování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen zčásti, použit ke spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku, účasti na teroristické skupině, podpory a propagace terorismu nebo trestného činu vyhrožování teroristickým činem nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takového trestného činu, nebo „
- b) „jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestného činu teroru, teroristického útoku, účasti na teroristické skupině, podpory a propagace terorismu nebo trestného činu vyhrožování teroristickým činem nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachateli blízké ve smyslu trestního zákona, nebo sbírání prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění“⁹

Financování terorismu a legalizace výnosů z trestné činnosti představují velmi závažný problém pro ekonomiku České republiky a Evropské Unie, ale také i pro bezpečnost občanů. Zatímco praní špinavých peněz se snaží legitimizovat výnosy z trestné činnosti, tak financování terorismu shromažďuje prostředky explicitně určené k podpoře teroristických aktivit.¹⁰

Financování terorismu představuje obzvlášť v současné době jednu z největších hrozeb, před kterou je lidská populace postavena. Zdůrazňuje „velmi promyšlené, plánované a politicky nebo sociálně motivované násilí, primárně zaměřené proti nezúčastněným nevinným osobám, které mají sloužit jako prostředek k dosažení vytyčených cílů teroristů“.

⁹ Financování terorismu. Ministerstvo vnitra České republiky.cz. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/financovani-terorismu.aspx>.

¹⁰ Infografika – Co je praní peněz? Evropská rada.cz. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/anti-money-laundering/>

Tam, kde nebudou přijímána legislativní a institucionální opatření boje proti jakékoli formě terorismu a jeho náznaku, najde si terorismus a jeho financování své místo ve světě.¹¹

1.3 Právní rámec a historický vývoj boje proti praní peněz

Praní peněz představuje celosvětový problém s velmi bohatou historií, který je neustále v procesu a vývoji. Základem celého právního systému jsou fundamentální opatření, která umožňují rozvoj, tvorbu a uplatnění specifitějších právních předpisů. Aplikace transnacionálního práva vedle národního práva je klíčová, neboť se vzájemně doplňují a společně vytvářejí komplexní systém boje proti této formě trestné činnosti.

Vše začalo roku 1989, když došlo k podpisu Vídeňské úmluvy, přičemž v platnost vstoupila až roku 1991. Zaměřovala se proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami. Dalo by se tak říct, že tímto vstoupilo Československo do počátku boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a vznikl tím závazek ke kriminalizaci praní špinavých peněz z drog a vytvoření samostatné skutkové podstaty trestného činu praní špinavých peněz, ale také vytvoření opatření pro identifikaci, vystopování, zmrazení nebo zkonfiskování příjmů z obchodu s drogami.

Roku 1991 byla také do trestního zákona č. 140/1961 Sb. zařazena nová skutková podstata § 251 – „*kdo jinému umožní zastřít původ nebo zjištění původu věci získané trestnou činností, bude potrestán...*“. Bohužel značným problémem daného ustanovení však bylo, že nedokázal postihovat tzv. samopraní pachatelem trestného činu tedy kdy pachatel sám legalizoval výnosy z trestné činnosti. Dle definice a významu to mohla být pouze osoba odlišná od osoby pachatele predikativního trestného činu.

V roce 1996 byl přijatý nový zákon, č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jehož hlavním účelem bylo v souladu s právem Evropských společenství, stanovit některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Zároveň k roku jeho účinnosti také následovalo v rámci Ministerstva financí České republiky vytvoření Finančního analytického útvaru

¹¹ DVOŘÁK, Vratislav. Hrozba financování terorismu prostřednictvím neziskového sektoru. Policejní akademie ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz> › soubor › studie-dvorak-pdf

(FAÚ), a to na bázi administrativního modelu jednotky, jehož úkolem bylo přijímat a analyzovat hlášení povinných osob o podezřelých obchodech.

Česká republika také následně přistoupila k mezinárodním závazkům vyplývajícím ze Štrasburské úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, která vešla v platnost pro Českou republiku roku 1997. Cílem úmluvy byla podpora mezinárodní spolupráce při identifikaci, vyhledávání, zmrazování a konfiskaci výnosů z trestné činnosti. Ta byla zároveň podkladem pro přijetí nového zákona č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.¹²

Poté, co však praxe ukázala že původní ustanovení § 251 trestního zákona č. 140/1961 Sb. není dostatečně účinné a efektivní v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, protože jak bylo výše zmíněno, nepostihovala předmětné „samopraní“, došlo roku 2002 k jeho zrušení a bylo nahrazeno novou skutkovou podstatou uvedenou v § 252a pod názvem – Legalizace výnosů z trestné činnosti. Ta již postihovala danou problematiku samopraní.

Společně s touto změnou došlo také k úpravě skutkové podstaty v ustanovení § 252 pod názvem – Podílnictví z nedbalosti, které umožňovalo trestní postih za legalizaci výnosů z trestné činnosti z nedbalosti.

V souvislosti s odčerpáváním výnosů z trestné činnosti byl roku 2003 přijat zákon č. 279/2003 Sb. o výkonu majetku a věci v trestním řízení a o změně některých zákonů. Daný zákon stanovil postup při výkonu rozhodnutí o zajištění majetku a také pro účely výkonu trestu.

Roku 2006 vstoupila v platnost pro Českou republiky Newyorská úmluva o potlačování financování terorismu, čímž se zavázala stanovit ve svém právním řádu trestnost nejrůznějších forem financování terorismu a přijmout jistá opatření pro identifikaci, odhalování a zmrazení nebo zabavení jakýchkoliv finančních prostředků určených k financování terorismu a vzájemně při těchto specifických činnostech spolupracovat. Téhož roku následovalo přijetí zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, které upravuje povinnosti při uskutečňování mezinárodních sankcí za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a

¹² Historie a základní charakteristika boje proti praní špinavých peněz v České republice, Ministerstvo financí ČR. Finanční analytický úřad. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

bezpečnosti, boje proti terorismu, dodržování mezinárodního práva, ochraně lidských práv a svobod a podpoře demokracie a právního státu.

S pozdějším nástupem platnosti pro Českou republiky vstoupila také Palermská úmluva roku 2013. Jejím primárním cílem byla účinnější prevence a boj proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a samozřejmě také zavedení trestnosti legalizace výnosů z trestné činnosti, pokud jde o jednání spáchaná úmyslně a také usilovala o zavedené opatření k boji proti praní špinavých peněz.¹³

V roce 2008 došlo k velice zásadní a důležité změně v podobě přijetí nového zákona č. 253/2008 o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, který nahradil již zastaralý zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Došlo k tomu primárně z nesplnění již nových požadavků evropského a mezinárodní práva a vzhledem k tomu, že byl také více než desetkrát novelizován, ztrácel zákon postupně svoji přehlednost a systematičnost. Tento nový zákon se stal klíčovým právním předpisem v České republice, který stanovuje pravidla a povinnosti pro prevenci praní peněz a financování terorismu.¹⁴ Zároveň implementoval směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 z roku 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, která je známá také jako čtvrtá směrnice a představuje základní rámec pro boj proti praní peněz a financování terorismu v Evropské Unii a zavádějící komplexní pravidla pro identifikaci zákazníků, transparentnost ve vlastnictví společností a další opatření. Roku 2018 vešla v platnost směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 z roku 2018, která pouze rozšířila a aktualizovala čtvrtou směrnici. Poslední směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1673 také z roku 2018, která byla přijata je známá také jako šestá směrnice a zaměřuje na trestněprávní aspekty boje proti praní peněz, zavádí nové definice trestných činů praní peněz a stanoví minimální pravidla pro sankce.¹⁵

¹³ Právní agenda evropská a mezinárodní. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/mezinarodni-pravo>

¹⁴ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 57

¹⁵ Přístup k právu Evropské unie. Eur-lex.europa.eu. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/>

1.4 Přehled národních a mezinárodních organizací zapojených do boje proti praní peněz

Problematika zabezpečení boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti se stává stále aktuálnějším tématem v České republice ale také ve světě.¹⁶ Společnost se snaží bránit proti tomuto jevu zaváděním již zmíněných právních opatření ale také institucionálních zabezpečeníh.

Institucionální zabezpečení spočívají ve vytvoření a funkčnosti systému ochrany před vnikáním výnosů z trestné činnosti do legálních ekonomických systémů v rámci využití legislativních opatření a k tomuto účelu určení a vytvoření subjektů. Těmito subjekty či útvary jsou vytipovány, identifikovány a realizovány podezřelé obchody – operace směřující k legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.¹⁷

1.4.1 Národní organizace

V České republice existuje celá řada institucí neboli subjektů, které jsou klíčové v oblasti prevence a boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a hrají primární roli v rámci národního systému pro odhalování a vyšetřování.

Tento systém boje proti praní peněz v České republice založen na spolupráci a výměně informací mezi danými institucemi.

Na boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti se v České republice podílí následující subjekty:¹⁸

a) Finanční analytický úřad

Správní úřad České republiky s celostátní působností v podřízenosti Ministerstva financí České republiky. Od roku 1996 plní funkci finanční zpravodajské jednotky České republiky a je součástí celosvětové sítě finančních zpravodajských jednotek. V roce 2017 jako osamostatněný úřad s

¹⁶ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str. 94

¹⁷ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 5

¹⁸ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 61

celostátní působností převzal veškerou činnost předchozího Finančního analytického útvaru, tehdejšího odboru Ministerstva financí.

Po celou dobu své existence je hlavním gestorem opatření zaměřených na prevenci a boj proti praní peněz, financování terorismu a šíření zbraní hromadného ničení v České republice. Za 7 let svého působení Finanční analytický úřad zajistil více jak 21 mld. finančních prostředků a uzavřel více jak 28 000 případů.

Finančnímu analytickému útvaru jsou dány zejména následující úkoly:

- „přijímat od povinných osob a šetřit oznámení o podezřelých obchodech“
- „kontrolovat, zda povinné osoby plní stanovené povinnosti“
- „zajišťovat spolupráci se zahraničními institucemi“
- „vytvářet legislativu pro boj proti praní peněz.“¹⁹

Základními metodami práce jsou sběr a získávání informací, analytická a vyhodnocovací činnost a správní úvaha. Zdrojem informací jsou:

- „příslušné orgány státu“
- „právnícké nebo podnikající fyzické osoby“
- „samotný prověřovaný subjekt“
- „veřejné zdroje, evidence a registry vedené příslušnými orgány státu a organizacemi.“²⁰

b) Policie České republiky

Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor. Zřízený byl roku 1991. Slouží veřejnosti a jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti.²¹

¹⁹ Historie a základní charakteristika boje proti praní špinavých peněz v České republice, Ministerstvo financí ČR. Finanční analytický úřad. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

²⁰ O úřadu, kdo jsme a co děláme. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/o-uradu>

²¹ O policii ČR. Policie ČR.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

- Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV (dále jen „NCOZ SKPV“)

Vznikla dne roku 2016 sloučením dvou útvarů s celorepublikovou působností, a to Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu SKPV a Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality SKPV. NCOZ SKPV se v rámci boje proti praní špinavých peněz věnuje jak vyšetřování jednotlivých případů finanční kriminality, praní peněz a finančnímu šetření, tak zároveň metodické a koncepční činnosti v rámci celé Policie České republiky²²

NCOZ SKPV v rámci své působnosti dále plní úkoly:

- „úřadu pro dohledávání majetku z trestné činnosti na území České republiky“
- „národní centrály proti penězokazectví“
- „určeného pracoviště pro boj proti daňovým únikům a daňové kriminalitě“.²³

- Ostatní útvary PČR

Činnost těchto útvarů je zaměřena buď na odhalování a vyšetřování specifických, zvláště nebezpečných druhů kriminality anebo na poskytování specifického servisu ostatním policejním útvarům, především výše zmíněnému největšímu celostátnímu útvaru NCOZ SKPV.²⁴

Mezi nejbližší postavené útvary patří:

- Národní protidrogová centrála SKPV
- Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě SKPV

c) Povinné osoby

²² Zlepšení hodnocení ČR v boji proti praní špinavých peněz. Policie ČR.cz. Dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/zlepseni-hodnoceni-cr-v-boji-proti-prani-spinavych-penez.aspx>

²³ Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV. Policie ČR.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/narodni-centrala-proti-organizovanemu-zlocinu-skpvc.aspx>

²⁴ Náplň činnosti některých služeb. Policie ČR.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/napln-cinnosti-nekterych-sluzeb.aspx>

Všechny povinné osoby jsou součástí systému boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu v České republice, a proto se na ně vztahují určité povinnosti a jsou vyžadovány určité postupy v praxi. Společnou charakteristikou pro povinné osoby je podnikatelská činnost, kde dochází k manipulaci s penězi či drahým zbožím. Nejvýznamnější povinností dopadajících na klienty povinných osob je tak samotná identifikace a kontrola²⁵ Tyto subjekty hrají v rámci boje proti praní peněz a financování terorismu ústřední úlohu strážců, neboť mají výsadní postavení při odhalování podezřelé činnosti.²⁶

Subjekty, lze zařadit do tří typových skupin těchto povinných osob:

- Finanční sektor – úvěrové a finanční instituce a zahraniční subjekty, které působí v České republice v rámci tohoto sektoru.
- Nefinanční sektor – jedenáct různých kategorií povinných osob a zahraniční subjekty, které působí a podnikají v ČR v rámci těchto kategorií
- Ostatní – jakýkoliv podnikatel při hotovostní transakci nad 10 000 EUR a nepodnikající právnická osoba, která však vykonává činnost spadající do finančního či nefinančního sektoru nebo při hotovostní transakci nad 10 000 EUR²⁷

d) Česká národní banka

Důležitým subjektem je mimo jiné i Česká národní banka. Vznikla v roce 1993 a je centrální bankou České republiky. Dohlíží na finanční instituce, aby jejich činnosti nebyly zneužity k trestné činnosti, a aby se takovým situacím včas předcházelo, nebyla poškozena důvěra občanů ve finanční sektor, a zachovala se jeho dobrá pověst a stabilita. K naplnění účelu a smyslu role ČNB v oblasti praní peněz je nezbytná aktivní spolupráce a sdílení informací

²⁵ Zákon proti praní špinavých peněz. Crowe.com. Dostupné z: <https://www.crowe.com/cz/cs-cz/news/zakon-proti-prani-spinavych-penez>

²⁶ Boj proti praní peněz a financování terorismu v EU. Evropská rada. Rada Evropské unie. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

²⁷ Legislativa a metodika, Povinnou osobou krok za krokem. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/povinnou-osobou-krok-za-krokem>

s ostatními relevantními subjekty, z nichž hlavním partnerem pro ČNB je FAÚ, dále spolupracuje mj. s ministerstvy, s orgány činnými v trestním řízení a na mezinárodní úrovni.

Vykonává čtyři základní funkce:

- Regulace – je aktivní při tvorbě a výkladu právních předpisů upravujících oblast AML/CFT a podílí se na přípravě a připomínkování zákonů
- Licence – Před udělením licence nové finanční instituci posuzuje řadu kritérií zaručujících kromě dalšího integritu, obezřetné provozování činnosti a řádné řízení finanční instituce
- Dohled – dohlíží ČNB v oblasti AML/CFT, zda instituce přijala a průběžně uplatňuje adekvátní opatření k boji s finanční kriminalitou a zda správně identifikuje a řídí s tím související rizika
- Sankce – Zjistí-li ČNB kontrolou v konkrétní instituci závažné nedostatky v oblasti AML/CFT, spočívající např. v systémovém porušení povinnosti stanovené legislativou, zahájí správní řízení²⁸

Je tedy zřejmé, že pro subjekty jako je Finanční analytický úřad, Policie České republiky a ČNB patří problematika boje proti legalizaci výnosů mezi hlavní úkoly nebo je velmi podstatným předmětem jejich činnosti.²⁹

1.4.2 Mezinárodní organizace

Hrají nezastupitelnou roli v globálním boji proti praní peněz a financování terorismu nejen tím že posilují mezinárodní právní rámec, ale také poskytují potřebné informace a postupy jednotlivým státům. Patří mezi ně:

a) Finanční akční výbor

Finanční akční výbor (dále jen FATF) je mezinárodní mezivládní organizace založena v roce 1989, jejímž úkolem je vytvářet standardy a

²⁸ Jaká je role ČNB v oblasti prevence praní špinavých peněz a financování terorismu? ČNB.cz. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnbblog/Jaka-je-role-CNB-v-oblasti-prevence-prani-spinavych-penez-a-financovani-terorismu

²⁹ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 62

podporovat účinné provádění právních, regulatorních a operativních opatření v boji proti praní peněz, financování terorismu, financování proliferace a dalším souvisejícím hrozbám vůči integritě mezinárodního finančního systému.

Činnost FATF významně ovlivňuje evropskou legislativu a dává návody finančním institucím, včetně pojišťoven, jak zodpovědně postupovat proti praní špinavých peněz a financování terorismu.³⁰ Dále také vykonává publikační činnost.

Jejím cílem je zvyšování povědomí o aktuálních trendech, metodách a typologiích praní peněz³¹ Aktuálně je vydáno čtyřicet doporučení v boji proti praní špinavých peněz, korupci a daňovým trestným činům.³²

FATF má 39 členů neboli států (včetně Evropské komise) a 8 přidružených členských neboli regionálních uskupení, čímž je celkem k dodržování FATF standardů zavázáno přes 180 jurisdikcí.

Doporučení FATF stanovují základní opatření, která by země měly zavést, aby:

- „identifikovaly rizika a vytvořily vnitrostátní strategii a spolupráci“
- „stíhaly praní peněz, financování terorismu a proliferaci“
- „uplatňovaly preventivní opatření ve finančním sektoru a dalších vybraných sektorech“
- „poskytly příslušným orgánům pravomoci a povinnosti a vytvořily další institucionální opatření“
- „zvýšily transparentnost a dostupnost informací o skutečném majiteli právnických osob a jiných právních subjektů a „
- „usnadnily mezinárodní spolupráci.“³³

³⁰ Finanční akční výbor. ČAP.cz. Dostupné z: <https://www.cap.cz/slovnikenc/16006-item-1033>

³¹ Mezinárodní agenda FATF. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/fatf>

³² Mezinárodní spolupráce a instituce. Ministerstvo financí ČR.cz. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-institute>

³³ Mezinárodní standardy v boji proti praní peněz, financování terorismu a proliferace. Doporučení FATF. FATF-GAFI.org. Dostupné z: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/translations/Recommendations/Moneyval-Czech-FATF-Recommendations.pdf.coredownload.inline.pdf>

Česká republika není členem FATF, ale je členem Výboru MONEYVAL, který je jedním z přidružených členských uskupení.

a) MONEYVAL

Je nezávislý monitorovací mechanismus Rady Evropy založený roku 1997, který je přímo odpovědný Výboru ministrů a je jedním z regionálních uskupení podle standardů Finančního akčního výboru (FATF)

Hlavní náplní Výboru MONEYVAL jsou vzájemná hodnocení členských zemí, která spočívají v hodnocení země certifikovanými experty, kteří se zaměřují zejména na efektivitu systému boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu a šíření zbraní hromadného ničení ve vybrané zemi vymezeném mezinárodními standardy.³⁴ V České republice má hlavní gesci Finanční analytický úřad a dalšími dvěma členy delegace jsou zástupci Ministerstva spravedlnosti a České národní banky.³⁵

Stejně jako FATF, a někdy ve spolupráci s ním, vydává Výbor MONEYVAL odborné publikace věnující se určitým aspektům problematiky AML/CFT.

České republice se podařilo dosáhnout určitého zlepšení opatření v oblasti boje s praním peněz a financováním terorismu. Zároveň dodává, že je třeba dosáhnout jejich dalšího zkvalitnění.

Podle Výboru Česká republika zcela splňuje pět ze 40 doporučení Finančního akční skupiny pro boj proti praní špinavých peněz (FATF), které představují mezinárodní standard AML/CFT. Menší nedostatky má u 24 doporučení, u jedenácti zbývajících pak větší.³⁶

b) Egmontská skupina

Egmontská skupina (Egmont Group) je mezinárodní organizace která byla založena roku 1995 a je uskupením sdružujícím 174 finančních zpravodajských jednotek, Primárně je platformou umožňující a

³⁴ Mezinárodní agenda Moneyval. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/fatf>
<https://fau.gov.cz/moneyval>

³⁵ Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu (MONEYVAL). Justice.cz. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rada-evropy/-/clanek/o-vybor-expertu-pro-hodnoceni-opatreni-proti-prani-spinavych-penez-a-financovani-terorismu-moneyval->

³⁶ MONEYVAL: opatření pro boj s praním peněz ČR zlepšila, dostatečná ale nejsou. Advokátní deník.cz. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/08/26/moneyval-opatreni-pro-boj-s-pranim-penez-cr-zlepsila-dostatecna-vsak-nejsou/>

usnadňující bezpečnou výměnu, odborných znalostí, finančních informací a poznatků v oblasti boje proti praní peněz, financování terorismu a jiné finanční trestné činnosti či souvisejícím predikativním zločinům³⁷

Hlavními cíli je zlepšit výměnu informací a mechanismy sdílení mezi členskými FIU a také podporovat své členy rozšiřováním jejich schopností.³⁸

Egmontská skupina poskytuje podporu členským finančním zpravodajským jednotkám prostřednictvím:

- „rozšíření a systematizace mezinárodní spolupráce při vzájemné výměně informací“
- „zvýšení efektivity FIU nabídkou školení a podporou personálních výměn s cílem zlepšit odbornost a schopnosti personálu zaměstnaného FIU“
- „podpora lepší a bezpečné komunikace mezi FIU prostřednictvím aplikací technologií, jako je Egmont Secure Web (ESW)“
- „podpora zvýšené koordinace a podpory mezi operačními divizemi členských FIU“
- „podpora operační autonomie finančních zpravodajských jednotek“
- „podpora zřizování FIU ve spojení s jurisdikcemi se zavedeným programem AML / CFT nebo v oblastech s programem v raných fázích vývoje“³⁹

c) Světová banka a Mezinárodní měnový fond

Představují dvě klíčové organizace založené v roce 1945, které se ve společném úsilí zaměřují na podporu globálního boje proti praní peněz a financování terorismu. Prostřednictvím organizování konferencí a seminářů po celém světě zvyšují povědomí o důležitosti této problematiky

³⁷ Mezinárodní agenda Egmontská skupina. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/moneyval>
<https://fau.gov.cz/egmontska-skupina>

³⁸ Egmont group.com. Dostupné z: <https://egmontgroup.org/>

³⁹ The Egmont Group of Financial Intelligence Units. Fince.gov. Dostupné z: <https://www.fincen.gov/resources/international/egmont-group-financial-intelligence-units>

a sdílí nejlepší postupy, metody a strategie pro efektivnější boj proti praní peněz.

V roce 2002 společně vypracovaly Metodologii boje proti praní peněz a financování terorismu, jenž poskytuje široký rámec pro hodnocení úsilí jednotlivých zemí v této problematice. Tato spolupráce také zahrnuje financování a organizaci hodnotících misí v rámci vybraných zemí podle dané metodologie.

Jejich činnost tak podtrhuje významnou mezinárodní roli při prevenci legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.⁴⁰

⁴⁰ Mezinárodní agenda. Mezinárodní instituce. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/mezinarodni-institute>

2 Kriminologická charakteristika legalizace výnosů z trestné činnosti

Cílem této kapitoly je poskytnout ucelený přehled o kriminologických aspektech legalizace výnosů z trestné činnosti. Celý proces praní peněz zahrnuje vznik primárních výnosů (výnosů z trestné činnosti), legalizaci výnosů z trestné činnosti a tvorbu sekundárního výnosu v prostoru legální ekonomiky. Výnos z trestné činnosti je vytvářen zdrojovou kriminalitou, kterou lze charakterizovat jako protiprávní jednání, kterým byl dosažen finanční nebo ekonomický prospěch, naplňující znaky skutkových podstat trestných činů. Shodným rysem u všech trestných činů této kriminality je nezákonná tvorba a získávání výnosu. Dalšími společnými rysy jsou například latentnost a s ní související konspirativní jednání pachatelů. Takovýmto výnosem z trestné činnosti může být pouze majetkový prospěch který má podobu konkrétní věci nebo jiné majetkové hodnoty která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj a na majetku pachatele se projeví jeho nárůst.⁴¹ Praní peněz v absolutní většině případů je známé svými složitými transakčními operacemi, sestávajícími se z legálních obchodních aktů s nelegálními prostředky. U těchto operací existují jisté spojitosti, na základě, který lze rozlišit společné znaky. Absolutním základním znakem je skutečnost, že všechny prostředky, které jsou určeny k legalizaci, byly získány trestnou činností, a tento fakt je potřeba procesem legalizace zakrýt a vytvořit novou identitu, že byly získány v souladu se zákonem. Utajení pravého vlastnictví a zdroje prostředků je dalším znakem, mezi které mohou patřit krádeže automobilů, nelegální obchod se zbraněmi a výbušninami, obchodování s drogami, nelegálně provozované hazardní hry aj. Stejně tak zamezení možnosti sledování toků prostředků a jejich proměn nepatřičnými osobami a orgány, je považováno za společný znak. V tomto případě se jedná se o ochranný soubor prvků praní peněz, který si klade za cíl znemožnění vysledování finančních prostředků.⁴²

⁴¹ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str. 124

⁴² DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 11-21

2.1 Proces praní peněz

Legalizaci výnosů z trestné činnosti – praní peněz – je tedy třeba vnímat jako samostatný proces, jenž může být (nikoliv ovšem obligatorně) v praxi výrazně oddělen od páchaní vlastní trestné činnosti, jejich pachatelů, případě organizátorů trestné činnosti.⁴³

Jak již bylo řečeno, při praní špinavých peněz je cílem zločinců zakrýt pravý původ peněžních prostředků (či jiného majetku) získaných trestnou činností. To může být ta nejzávažnější, počínaje obchodování s lidmi, drogami, korupce, daňové či jiné podvody, ale také „obyčejné“ krádeže.⁴⁴ Tento proces je typicky rozdělen do tří klíčových fází neboli etap:

a) Umístění peněz /namáčení (placement)

První etapa zahrnuje shromažďování a rozmísťování finančních prostředků hotovostních v tzv. prostředky účtové, jinými slovy jde o přeměnu hotových peněz na prostředky soustředěné na konkrétních účtech finančních institucí. K rozmísťování peněžních prostředků na bankovní účty jsou využíváni tzv. bezúhonné pomocníci kteří ukládají hotové peníze v menších obnosech do různých bank. Tato metoda je známa pod pojmem smurfing neboli šmoulování, které vyžaduje pět až na patnáct lidí, kteří legalizují peníze v několika transakčních operacích.

Dalším způsobem, který je využíván pro shromažďování a rozmísťování je tzv. směšování tržeb. Jedná se o promísení výnosů z trestné činnosti s tržbou z legálních aktivit, čímž jsou nelegální zisky maskovány jako legální. Příkladem mohou být restaurace, obchodní domy, firmy poradenských služeb, reklamní agentury aj.

Nejefektivnější způsob legalizace je realizován přímo v bankách, a to z důvodu že se tyto instituce snaží o poskytování vysoce efektivních a diskretních služeb.

b) Zastření nelegálnosti původu / namydlení (layering)

⁴³ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 28

⁴⁴ Co to je praní peněz. ČNB.cz. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Co-to-je-prani-penez

Pro druhou etapu je příznačná zejména transformace peněz na jiné finanční instrumenty. Jde zejména o zastření zdroje a nelegálního původu. Výnosy z trestné činnosti, které byly odděleny od jejich nezákonného zdroje již v první etapě, procházejí postupně bezhotovostními a hotovostními operacemi, vstupují na účty bank, aby je vzápětí opustily a byly za ně nakoupeny cenné papíry a tyto následně prodány a nakoupeny drahé kameny, zlato, nemovitosti, a následně se opět vrátily na jiný účet do jiné banky.

Je velmi důležitá, neboť v této etapě je nutné očistit kapitál pocházející z trestné činnosti a dát tomuto kapitálu novou identitu, tj – vytvořit zdání, že byl nabyt legální cestou a za druhé je důležité přerušit možnost sledovat toky peněz, aby nebylo možné zjistit zdroj a původ peněz.

Cílem těchto operací je tedy zahladit původ peněz a do budoucna vyloučit případně objasnění jejich původu.

c) Integrace finančních prostředků / ždímání (intergration)

Třetí etapou již vyprané peníze, formou investování do legálního hospodářského oběhu, tzn. legalizované výnosy, prošli oběma výše zmíněnými etapami a zastřely tak svůj původ, a nyní se vrací ve formě nezávadného a částečně již zdaněného příjmu původnímu majiteli.

V této etapě je tak ilegálně získaný kapitál po rozsáhlých operacích zastírajících jeho původ zaváděn do hospodářství tak, aby vznikl dojem, že byl získán cestou nezávadné obchodní činnosti.⁴⁵

Jednotlivé fáze procesu legalizace jsou neustále pod kontrolou. Úspěšnost celého procesu závisí na jeho rozmanitosti, členitosti a účasti pověřených nebo nastrčených osob anebo legálních, či fiktivních firem.⁴⁶

⁴⁵ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Hospodářská kriminalita, Praha: Policejní akademie ČR, 2000, 138 s. str. 121

⁴⁶ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 21

2.2 Metody praní peněz

Proces praní peněz se neustále vyvíjí a rozšiřuje tak o nové metody a technik. Kromě toho pachatelé neustále hledají nové způsoby, jak obejít kontrolní mechanismy.

Stále sílící tlak na zdokonalení opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu současně nutí pachatele k neustálému vylepšování metod legalizace nezákonných výnosů a využívání svých osvědčených kriminálních praktik a prostředků.

Metodu legalizace výnosů z trestné činnosti lze charakterizovat jako promyšlený postup činnosti k dosažení cílů při manipulaci s nezákonným výnosem v oblasti legální ekonomiky. Jedná se o množinu činností, které na sebe určitým způsobem navazují, a tím tvoří jednotný předem připravený postup podle které je zpravidla vyřešena ze strany pachatelů celá skupina problémů.⁴⁷

Osoby zabývající se praním peněz reagují na podmínky trhu velice promptně. Neustále zakládají nové struktury specializující se na finanční transakce, jimiž se praní uskutečňuje a tyto transakce jsou stále propracovanější, dokonalejší a rafinovanější. Využití konkrétní metody, je závislé na dvou faktorech. Prvním je zdrojová kriminalita, tedy z jakého trestné činu byl majetek získán a druhý představuje podobu majetku získaného trestnou činností.⁴⁸

Metody legalizace lze rozčlenit do následujících skupin:

a) Směšování nezákonných výnosů s legálními prostředky prostřednictvím obchodních organizací kontrolovaných zločineckou organizací

První metoda praní peněz je založena na využití obchodních organizací jako prostředku ke směšování nelegálně získaných finančních prostředků s legálními finančními toky. Tyto obchodní organizace jsou často kontrolovány nebo jsou spojeny se zločineckými organizacemi, které využívají jejich legálního fasády k legalizaci výnosů z trestné činnosti tzn.:

⁴⁷ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 75-79

⁴⁸ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 25-31

- prostřednictvím obchodních organizací, jejichž majitelé jsou spřízněni se členy zločinecké organizace
- prostřednictvím obchodních organizací, jejich majitelé jsou ke spolupráci se zločinci donuceni
- prostřednictvím obchodních organizací, jejich majitelé jsou ke spolupráci se zločinci získáni

b) Nákup a prodej produktu zneužitím obchodních subjektů

Druhá metoda praní peněz se opírá o zneužívání obchodních subjektů pro nákup a prodej produktů jako zástěrku pro legalizaci nelegálně získaných finančních prostředků. Obchodní organizace, které jsou využívány pro tento účel, mohou mít různý vztah k zločineckým organizacím nebo jednotlivcům zapojeným do praní peněz tzn.:

- prostřednictvím obchodních organizací, jejichž majitelé jsou spřízněni se členy zločinecké organizace
- prostřednictvím obchodních organizací, jejich majitelé jsou ke spolupráci se zločinci donuceni
- prostřednictvím obchodních organizací, jejich majitelé jsou ke spolupráci se zločinci získáni

c) Bankovní operace

Třetí metoda praní peněz spočívá ve využívání bankovních operací k legalizaci nelegálně získaných finančních prostředků. Tato metoda umožňuje pachatelům praní peněz zakrýt původ nelegálních výnosů prostřednictvím různých bankovních a finančních transakcí tzn.:

- Legalizace prostřednictvím obchodní činnosti banky
- Legalizace prostřednictvím investiční činnosti banky
- Legalizace prostřednictvím vkladů

d) Legalizace výnosů z trestné činnosti v off-shor centrech

Čtvrtá metoda praní peněz zahrnuje využití off-shore center k maskování nelegálně získaných výnosů. Tyto jurisdikce nabízejí řadu výhod, které usnadňují legalizaci nelegálních finančních prostředků tzn.:

- Snadnost a rychlost založení obchodní společnosti mimo dosah legislativy domovské země
- Forma společnosti s akciemi na držitele
- Vysoká míra bankovního tajemství
- Svoboda obchodních transakcí bez jakýchkoliv omezení

e) Zneužití výnosu z trestné činnosti v internetové síti

Pátá metoda praní peněz se týká zneužívání digitálních a internetových platforem pro účely legalizace výnosů z trestné činnosti. Tento přístup využívá různé online prostředky k maskování původu nelegálních finančních prostředků tzn.:

- Zneužití internetových obchodů k legalizaci
- Zneužití internetových sázek k legalizaci

2.3 Investování praní peněz

Aby bylo následně možné nelegálně získané peníze efektivně vyprat tzn. investovat již do legální ekonomiky, nastává investice těchto výnosů.⁴⁹

Investice získaných výnosů probíhá opět ve třech etapách, které postupně reflektují rozmanité způsoby využití finančních prostředků z nelegálních aktivit:

- **1.Fáze** – Výnos je investován do oblasti osobní spotřeby pachatelů. Primárně se jedná o nákup domů, bytů a jejich vybavení, automobilů a šperků. Není však pravidlem, že vždy musí jít o luxusní movitý či nemovitý majetek.
- **2.Fáze** – Výnos je investován do oblasti vybavení a nákladů pachatelů. Jedná se o komerční nemovitosti, dopravní prostředky,

⁴⁹ DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 31-32

spojovací techniky, zbraně, technologie či náklady neinvestičního charakteru jako jsou pronájmy.

- **3.Fáze** – Výnos, který je předmětem praní peněz a posléze je investován do legálních podniků. Jde o zisk, který vzniká a je tímto způsobem zpracováván většinou po realizaci první dvou fází.⁵⁰

Celý tento proces investování je promyšlený tak, aby efektivně maskoval původ těchto prostředků a zvyšoval jejich akceptovatelnost v rámci legálního ekonomického systému.

2.4 Prostředky legalizace

K výše zmíněným metodám je nutné užít také vhodné prostředky, kterým jsou zejména ekonomické nástroje a systémy, využití či zneužití fyzické nebo právnické osoby ale také násilné a kriminální praktiky.

Jejich využitím organizátoři legalizace sledují snadnější dosažení svých cílů, ale i zajištění své bezpečnosti z hlediska odhalení jak zdrojové kriminality, tak legalizace výnosu a ochranu svých nezákonných výnosů.

Metody legalizace výnosu z trestné činnosti jsou uskutečňovány různorodými prostředky, které lze rozdělit do následujících skupiny:

2.4.1. Legální a pololegální prostředky

a) Ekonomické nástroje legální ekonomiky zneužívané v procesu legalizace výnosů z trestné činnosti

- Zvyšování hospodářského výsledku
Firmy prostřednictvím fiktivních účetních případů nebo směřováním nelegálního výnosu s tržbami firmy, což zamaskuje původ finančních prostředků.
- Instrumenty kapitálového a peněžního trhu
Akcie, dluhopisy, podílové listy, které umožňují přesun velkých sum peněz bez zbytečné pozornosti.
- Účasti obchodních společností a produkty finančních institucí

⁵⁰ BUDKA, Ivan a kol. Vybrané kapitoly z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, 266 s. str. 236

Zejména pojišťovny a banky jsou dalšími oblíbenými prostředky pro skrývání původu peněz.

- **Reálný kapitál**

Obzvláště snadno obchodovatelné a cenné komodity, a nemovitosti, které představují jednu z tradičních metod praní peněz díky svému zdánlivě legitimnímu charakteru a hodnotě.

b) Ekonomicko-právní nástroje offshore center

V procesu legalizace slouží zejména k úschově výnosů z trestné činnosti před průnikem do legálních ekonomik (obchodní společnosti a finanční instituce). Jejich výhodou je:

- Nízké daně nebo jejich úplná absence
- Vysoké míra bankovního a obchodního tajemství.
- Možnost transformace výnosů do různých finančních produktů, jako jsou fiktivní půjčky nebo speciálně upravené produkty finančních institucí určené pro potřeby legalizace.

c) Systémy paralelního bankovníctví,

- V těchto systémech je mnohem snazší maskovat původ peněz a integrovat je do legální ekonomiky bez většího rizika odhalení čímž umožňují pohyb velkých finančních sum mezi různými zeměmi s minimálním dohledem a regulací.

2.4.2 Prostředky kriminálního charakteru

a) Padělané, pozměněné doklady,

- Cílem je vytvoření falešné totožnosti jak fyzických ale také právních osob, čímž se má zvýšit věrohodnost legendy, zabránit podezření z účasti na podezřelém obchodu a odvrátit tak nahlášení podezření příslušným orgánům. Lze rozdělit do tří skupiny
 - Padělané, pozměněné doklady týkající se totožnosti fyzických a právních osob (výpisy z obchodního rejstříku, občanský průkaz, cestovní pas)

- Padělané, pozměněné doklady týkající se původu výnosu (celní dokumenty, příjmové pokladní doklady, depozitní certifikáty, výpisy z účtu)
- Padělané doklady týkající se transakce (falešné faktury, objednávky, dodací listy)

b) Nastrčené osoby

- Nastrčená osoba neboli bílý kůň je osobou vně podniku, avšak bez majetku, aby nebylo možno provést v případě rozhodnutí soudu zabavení majetku. Může být fyzickou či právnickou osobou. Přes firmu patřící bílému koni se provádí rozhodující obchody. Bílý kůň na sebe bere všechnu odpovědnost za dané obchody, ale vzhledem k jeho nemajetnosti nemůže se na něm poškozený domoci vytunelovaného majetku.

Bílé koně jsou získány několika specifickými způsoby, převážně to může být za úplaty s vědomím i bez vědomí že se jedná o trestnou činnost, pod pohrůžkou násilí či sníženou schopností osoby rozpoznat trestné jednání.

Tyto osoby jsou zcela pod vlivem pachatelů a je jim umožněna pouze část určitých operací které jim jsou dovoleny. Bílé koně většinou nemají s trestnou činností nic společného, aby se minimalizovalo riziko odhalení, odhalení zdrojové kriminality a následně zabavení nezákonně získaných výnosů.

c) Kriminálně donucovací prostředky

- Kompromitující materiály může být zneužití kompromitujících situací, skutečností, které v minulosti již proběhly a dosud byli drženy v tajnosti a dotyčná osoba je ochotna spolupracovat s organizátory legalizace, avšak lze sem zařadit také případy, skutečností, které jsou záměrně vytvářeny a výsledkem je opět spolupráce s kriminálními subjekty. To může být užito společně s násilím či pohrůžkou násilím.

d) Korupce

- Využití korupce jako prostředku pro započetí a zdárný průběh legalizačního procesu je z hlediska pachatelů zdrojové kriminality a organizátorů legalizace logické. Korupce jako kriminální prostředek je vůči korumpovaným přátelštější a je chápána jako obchod, a tudíž přináší i výnos.⁵¹

⁵¹ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 79-82

3 Vyšetřování praní peněz

K odhalení a zejména k identifikaci výnosu k identifikaci výnosů a jeho modifikací je možné ve stávajícím rámci právního řádu použít pouze strategii postupu složeného z ekonomických nástrojů, prostředků a postupů operativně pátrací činnosti.⁵² Problémem je časová náročnost vyhledávání. Pachatelé trestné činnosti mají majetek, který získali trestnou činností ukrytý nejrůznějšími způsoby a jeho vyhledávání je často stejně časově náročně jako vyhledávání predikativní trestné činnosti.⁵³ Problematika výnosů z trestné činnosti však není omezena jen na „velké kauzy“, kde vzniklá škoda dosahuje milionových hodnot. Vyhledávání, zajišťování a následná konfiskace (odčerpání formou trestu nebo ochranného opatření) by měla být provedena u každého případ, kde byla způsobena škoda, nebo pachatel získal trestnou činností výnos. Při prověřování podezřelých finančních a majetkových operací lze často zadokumentovat, že konkrétní osoba disponuje majetkem, který neodpovídá jejím příjmům a které nezískala z legálních zdrojů (nevydělala, nezdělala, nezískala darem, výhrou, restitucí, půjčkou atd....), přitom ovšem nelze ani zjistit, z jaké konkrétní trestné činnosti tento majetek pochází. Vysoce pravděpodobné bývá pouze to, že majetek nemohl být získán legální cestou.⁵⁴

3.1 Vyhledávání výnosů

Ke zjištění, zda konkrétní věc nebo jiná majetková hodnota je výnosem z trestné činnosti, dochází v procesu vyhledávání. Vyhledávání je velmi složitý proces, který je vymezit jako cílevědomou činnost orgánů zaměřenou na získávání informací o skutečnostech nasvědčujících tomu, že konkrétní výnos pochází z trestné činnosti konkrétního pachatele.

⁵² DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 50

⁵³ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 138

⁵⁴ Legalizace výnosů z trestné činnosti a zdanění zisků z neidentifikovatelných zdrojů. Bulletin-advokacie.cz. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/legalizace-vynosu-z-trestne-cinnosti-a-zdaneni-zisku-z-neidentifikovatelnych-zdroju?browser=full>

Tento proces je v kompetenci všech orgánů činných v trestním řízení, avšak v praktické činnosti jej realizuje policejní orgán a státní zástupce.⁵⁵

Základních 7 otázek kriminalistiky (co, kdo, kde, kdy, jak, proč a komu?) je zapotřebí tak rozšířit i o otázky – Za kolik? Kde je výnos? a Čím odškodnit poškozeného?⁵⁶

Primárním obsahem informací jsou skutečnosti týkající se majetkových poměrů osob podezřelých z páchaní trestné činnosti.⁵⁷

Součástí vyhledávání výnosů je následující:

3.1.1 Finanční rozpracování

Indikace vystihuje počátek procesu odhalování a identifikace výnosů. Je také známé pod termínem finanční rozpracování, které vychází z poznání reality, zejména v případech výskytu výnosu z neznámých zdrojů a kriminality s ekonomickým aspektem.

Jedná se o zjištění a rozpoznání prvotní informace o existenci výnosu z neznámých zdrojů, kde okolností vytváří podezření, že se jedná o výnos z trestné činnosti. Těmito okolnostmi neboli indikátory jsou některé aspekty, které se vymykají standardu, jsou velice různorodé a na rozpoznání kladou různé obecné, ale zejména specifické a odborné nároky.

Zde se užije operativně pátrací činnost, jejíž podstatou je získání operativní informace a následná práce s touto informací.

V případě trestné činnosti, která je vytvářen výnos či je legalizován, je důležité získání informací vypovídajících o:

- „Aktuálním umístění výnosů ze spáchaného predikativního trestného činu“
- „Informace identifikující tento výnos“

⁵⁵ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 140

⁵⁶ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 31

⁵⁷ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str. 136

- „Informace o konkrétním mechanismus zastření původu tohoto výnosu z nezákonného zdroje tzn. o prostředcích, metodách legalizace“
- „O prostředcích usnadňujících průnik výnosů z trestné činnosti do finančního legální systému a jeho pohyb v něm“

Takové informace lze získat buď:

- Prostředí subjektů legální ekonomiky**, kde může docházet k nezákonnému přerozdělování zdrojů trestnou činností, která je velice různorodá a umožňuje pachatelům vytvářet vysoké zisky.
- Prostředí organizovaného zločinu**, kde dochází k nezákonným zdrojovým aktivitám, a to za pomoci postupů operativní pátrací činnosti kterou je operativní pronikání, získávání a prověrka operativních informací, osobní pátrání a operativní rozpracování, ale také podpůrnými operativní prostředky.⁵⁸

Cílem je tedy opatření potřebných podkladů k zahájení trestního řízení na základě analýzy informací, přičemž takové použití nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Je důležité zmínit že je lze použít pouze tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.⁵⁹

Postupy získávání informací musí být zaměřeny mimo jiné na rozpracování zločineckých struktur a jejich ekonomické aktivity, kterým jim prostřednictvím nezákonných transakcí přinášejí výnosy.⁶⁰

3.1.2 Finanční šetření

Nedílnou součástí trestního řízení spojenou s dokazováním trestné činnosti by mělo být finanční šetření. Nesmí se omezit na vyhledávání a zadokumentování

⁵⁸DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str. 51

⁵⁹ NĚMEC, Miroslav. Kriminologická taktika pro policisty a studenty Policejní Akademie v Praze. Praha: ABOOK, 2017, 548 s. ISBN 978-80-906974-0-4. str. 182

⁶⁰ DVOŘÁK, Vratislav. KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech, Praha: Policejní akademie ČR, 2011, 78 s. ISBN 978-80-7251-351-2. str. 70

výnosů z trestné činnosti a šetření v době spáchání trestného činu, ale zjištění kompletního majtkového profilu prověřované osoby.^{18⁶¹}

Po zahájení trestního řízení na základě úspěšného provedení před procesního finančního šetření, lze využít metodu finančního šetření.

Finanční šetření je proces vyhledávání, dokumentace a zajišťování výnosů z trestné činnosti nebo zajišťování náhradní hodnoty a vyhotovení majtkového profilu pro účely zajištění výkonu trestu či ochranného opatření nebo zajištění nároku poškozeného v trestním řízení, a následující úkoly spojené se správou takto zajištěného majetku.

Cílem je zjistit, zadokumentovat a učinit opatření k zajištění výnosů z trestné činnosti a majetku pachatelů trestných činů.

Finanční šetření se snaží o rozkrytí ekonomické stránky trestné činnosti, vyhledávání konkrétního výnosu z ní nebo konkrétního majetku a jeho zadokumentování či zajištění k jeho dalšímu využití. Tím se může být konečné odčerpání nebo jeho využití při rozhodování soudu o konečné výměře trestu.

Jde tedy o nalezení a zajištění konkrétního výnosu z trestné činnosti nebo zpracování majtkového profilu pachatele, kterým je celkový přehled o majtkových hodnotách konkrétního subjektu.

Rozsah provedení finančního šetření se odvíjí od konkrétních okolností příslušné trestné věci, a to v závislosti na její složitosti, výši způsobené škody, výši výnosu z trestné činnosti, organizovanosti podezřelých osob atd.⁶²

Mezi základní zdroje informací o možných výnosech a legalizaci z trestné činnosti patří:

- „Oznámení FAÚ, ČNB, správce daní“
- „Trestní oznámení“
- „Vlastní vyhledávací činnost“
- „Od poškozených“
- „Od obviněných“
- „Od informátora“

⁶¹ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 17

⁶² Finanční šetření orgánů činných v trestním řízení. Policie ČR.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/financni-setreni-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>

Orgán činný v trestním řízení neomezuje na použití jedné konkrétní metody finančního šetření, ale podle situace kombinuje využití více metod, mezi které převážně patří:

- „Administrativní pátrán“
- „Osobní pátrání“
- „Domovní a osobní prohlídky“
- „Sledování“⁶³

Finanční šetření vede v mnoha případech k zajišťování majetku pro účely trestního řízení, a to nejen majetku nelegálně získaného trestnou činností.⁶⁴

3.1.3 Finanční analýza

Finanční analýza je rozbořením stavu a vývoje financí podniku, zejména podle údajů z účetních výkazů. Slouží především pro posuzování důvěryhodnosti podniku z hlediska investorů a věřitelů, jakož i k posouzení spolehlivosti financí podniku. Jako záštity věcného podnikání.

Základním metodickým nástrojem finanční analýzy jsou tzv. poměrové ukazatele. Ty jsou formou číselného vztahu, do kterého jsou uváděny účetní informace.

Ve finanční analýze jsou používány následující skupiny ukazatelů

- „Rentability“
- „Aktivity“
- „Zadluženosti“
- „Likvidity“
- „Vycházející z údajů kapitálového trhu“

Tyto ukazatele potvrzují, že metodu finanční analýzy lze využít i před detekcí výnosu z neznámých zdrojů, především tedy u výnosů z trestné činnosti, které již

⁶³ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 138-139

⁶⁴ Zlepšení hodnocení ČR v boji proti praní špinavých peněz. Policie ČR.cz. Dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/zlepseni-hodnoceni-cr-v-boji-proti-prani-spinavych-penez.aspx>

překonalý opatření bránící průniku těchto prostředků do legální ekonomiky a nacházející se první etapě praní peněz.⁶⁵

3.2 Zajišťování výnosů

K základním předpokladům úspěšného boje proti trestné činnosti přinášející pachatelům majetkový prospěch patří nejen odhalení a potrestání pachatelů, ale především zabavení uvedeného výnosu.⁶⁶

Z těchto důvodů se také pachatelé snaží vystupovat jako zcela nemajetní.

Zajišťování výnosů z trestné činnosti má mnohem širší dopad, než jen boj proti korupci. Úspěšné vyhledávání, zajišťování, a hlavně odčerpávání zločineckých zisků zákonitě vede ke snižování kriminality, neboť pachatelům odebírá motivaci věnovat se zločinecké kariéře.⁶⁷ Proces lze rozdělit do dvou oblastí:

a) Zajištění výnosů z trestné činnosti

Představuje přijetí opatření v rámci trestního řízení, které zamezí pachatelům zcizení, zasaňování, převedení, zakrytí takových výnosů z dosahu orgánů činných v trestním řízení. Podmínkou pro zajištění výnosů z trestné činnosti je skutečnost, že je jí potřeba pro další účely trestního řízení, zejména pro zajištění výkonu trestu, propadnutí věci nebo náhradní hodnoty.

b) Zajištění legálního majetku obviněného

Lze uplatnit až ve fázi po zahájení trestního stíhání. Podmínkou je skutečnost, pokud nastane důvodná obava že bud uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody, které mu způsobil pachatel trestného činu bude mařeno nebo ztěžováno nebo výkon trestu propadnutí majetku bude zmařen či ztížen.⁶⁸

Zajištění výnosů z trestné činnosti lze podřadit pod institut, který by měl napomáhat zejména objasňování a reparaci trestné činnosti, jehož podstatou

⁶⁵ D DVORÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str 63

⁶⁶ KURŽEJA, Jan. Současný stav odhalování výnosů z neznámých zdrojů a možnosti jejich identifikace a odčerpávání. Praha: Scientia, 2010, 184 s. ISBN 978-80-86960-64-7. str. 113

⁶⁷ DVORÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str.6

⁶⁸ DVORÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 143

není odejmutí majetku jeho vlastníku, ale pouze omezení s jeho nakládáním. Výnosy jsou zajišťovány pro následující účely:⁶⁹

- „Zajištění věci pro účely jejího pozdějšího vrácení poškozenému“
- „Zajištění jakéhokoliv druhu legálního majetku, jehož vlastníkem je obviněný, a to pro pozdější uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem“
- „Zajištění věci, jiných majetkových hodnot, peněžních prostředků na účtu, nemovitosti pro účely trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty“
- „Zajištění náhradní hodnoty za spotřebovaný, zničený, poškozený, zcizený nebo jiným způsobem nedobytný výnos pro účely trestu propadnutí náhradní hodnoty“
- „Zajištění veškerého majetku obviněného pro případný výkon trestu propadnutí majetku“
- „Zajištění majetku v rámci mezinárodní právní pomoci ve věcech trestných“⁷⁰

Zajištění věcí důležitých pro trestní řízení zahrnuje zejména zajištění věci pro důkazní účely, zjištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti a náhradní hodnoty.⁷¹

Zajišťovacími instituty jsou:

- **§ 78 Povinnost k předložení nebo vydání věci**

„Věc, která může sloužit pro důkazní účely, je-li jí nutno pro účely náležitého zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení zajistit“

- **§ 79 Odnětí věci**

„Nebyla-li věc, která může sloužit pro důkazní účely, na vyzvání předložena nebo vydána, může mu být odňata.“

⁶⁹ Zajištění výnosů z trestné činnosti či náhradní hodnoty. epravo.cz. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajisteni-vynosu-z-trestne-cinnosti-ci-nahradni-hodnoty-107433.html>

⁷⁰ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str. 143

⁷¹ Zajištění majetku v trestním řízení a insolvence. epravo.cz. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajisteni-majetku-v-trestnim-rizeni-a-insolvence-117457.html>

- **§ 79a Zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z trestné činnosti**

„Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že určitá věc je nástrojem trestné činnosti nebo výnosem z trestné činnosti, může být taková věc zajištěna“

- **§ 79b Doručení rozhodnutí o zajištění a vyrozumění o něm**

„Orgán činný v trestním řízení, který rozhodl o zajištění, bezodkladně doručí zkrácené rozhodnutí o zajištění bez odůvodnění orgánu nebo osobě, které jsou příslušné k provedení zajištění a současně orgány nebo osoby příslušné k provedení zajištění vyzve, aby, pokud zjistí, že se s věcí, která byla zajištěna, nakládá tak, že hrozí zmaření nebo ztížení účelu zajištění, mu tuto skutečnost neprodleně oznámily“

- **§ 79c Provedení zajištění movité věci**

„Kdo má u sebe movitou věc, která může podléhat zajištění, je povinen takovou věc na vyzvání vydat; pokud ji nevydá, může mu být odňata.“

- **§ 79d Ohledání nemovité věci**

„Na základě příkazu k ohledání nemovité věci může být provedeno ohledání nemovité věci a jejího příslušenství za účelem zjištění stavu nemovité věci a posouzení účelnosti jejího zajištění.“

- **§ 79e Účinky zajištění**

„Právní jednání učiněné osobou, vůči níž směřují zákazy uvedené v rozhodnutí o zajištění, v rozporu se zákazy v něm uvedenými, je neplatné;“

- **§ 79f Zrušení nebo omezení zajištění**

„Zajištění věci se zruší nebo omezí, není-li jej již třeba nebo jej není třeba ve stanoveném rozsahu. Bylo-li zrušeno zajištění věci, jež byla ponechána na místě, kde se nachází, odvolá se též příkaz k zdržení se nakládání s věcí.“

- **§ 79g Zajištění náhradní hodnoty**

„Nelze-li zajistit věc, která je nástrojem trestné činnosti nebo výnosem z trestné činnosti, může být místo ní zajištěna náhradní hodnota, která odpovídá, byť jen zčásti, její hodnotě.“⁷²

Opatření provedená ze zajišťovacích institutů vedou k tomu, že vlastník či držitel věci je zbaven dispozice nakládat se zajištěnými věcmi. Některá rozhodnutí však vedou k tomu, že věc je zajištěna pouze administrativně a vlastní s ní může nadále disponovat. Dotyčnému hrozí sankce v případě nerespektování rozhodnutí a je na orgánu činném v trestním řízení, aby zvolil ty nejučinnější postupy s ohledem na charakter a důležitost věci.⁷³

Při takovém zvolení a uplatnění institutu musí být korigováno s přihlédnutím k základním principům trestního řízení právě proto, že jejich formulace umožňuje poměrně široký výklad a dává orgánům činným v trestním řízení značný prostor k jejich využívání.⁷⁴

3.3 Odčerpávání výnosů

Lze definovat jako vyjmutí majetku z vlastnictví pachatele a jeho převedení na stát, a to na základě pravomocného rozhodnutí soudu, kterým je uznaná vina pachatele, či vracení poškozenému na základě rozhodnutí příslušných orgánů činných v trestním řízení.⁷⁵

Výnosy z trestné činnosti náležející pachatelem lze odčerpat v podstatě dvojím způsobem – přímým a nepřímým.

- a) Přímý způsob** lze využít v případě kdy je výnos identifikován jako konkrétní věci či jiná majetková hodnota, kterou pachatel nabyt trestným činem nebo jako věc nabyta za tento primy vynos.
- b) Nepřímý způsob** se použije v případy, kdy nelze identifikovat konkrétní věc nebo jinou majetkovou hodnotu anebo byl vynos zničen, poškozen, nebo jinak znehodnocen, zcizen, učiněn neupotřebitelným,

⁷² Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), § 78–79

⁷³ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str.159

⁷⁴ VONDRUŠKA, František a kol. Odčerpávání majetku pocházejícího z nelegitimních zdrojů mimotrestními prostředky. Praha: Scientia, 2010, 136 s. ISBN 978-80-869960-65-4. str. 47

⁷⁵ DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8. str.126

odstraněn nebo zužitkován či spotřebován. Výnos je poté odčerpán pachateli společně s jeho legálním majetkem.⁷⁶

Zůstanou – li značné objemy finančních prostředků získané organizovaným zločinem neodčerpány, bude s největší pravděpodobností zbylý zisk opět investován v oblasti organizovaného zločinu. Úspěšným odčerpáním lze zabránit tomu, aby výnosy pocházející z trestné činnosti nebyly použity na financování další trestné činnosti.⁷⁷

Formy odčerpávání výnosů z trestné činnosti jsou následující:

- **§ 66 Propadnutí majetku**

„Vzhledem k okolnostem spáchaného trestného činu a poměrům pachatele lze uložit trest propadnutí majetku, odsuzuje-li se pachatel k výjimečnému trestu anebo odsuzuje-li jej za zvláště závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.“

- **§ 67 Peněžité trest**

„Peněžité trest lze uložit, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.“

- **§ 70 Propadnutí věci**

„Lze uložit trest propadnutí věci, která je bezprostředním výnosem z trestné činnosti.“

- **§ 71 Propadnutí náhradní hodnoty**

Jestliže pachatel věc, která mohla být prohlášena za propadlou podle § 70, před uložením trestu propadnutí věci zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její propadnutí zmaří, může mu být uloženo propadnutí náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci.

⁷⁶ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 166

⁷⁷ BUDKA, Ivan a kol. Vybrané kapitoly z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, 266 s. str. 246

- **§ 101 Zabrání věci**

„může být uloženo zabrání věci, která je bezprostředním výnosem z trestné činnosti nebo je zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti, pokud hodnota věci tvořící bezprostřední výnos z trestné činnosti není ve vztahu k hodnotě věci tvořící zprostředkovaný výnos z trestné činnosti zanedbatelná“

- **§ 102 Zabrání náhradní hodnoty**

„Jestliže ten, komu by mohla být zabrána věc ji před rozhodnutím o zabrání zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zúžitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její zabrání zmaří, anebo jestliže zmaří trest propadnutí věci popřípadě zmaří zabrání věci jednáním porušujícím zákaz, může mu soud uložit zabrání náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci.“⁷⁸

Pokud nebudou orgány činné v trestním řízení dostatečně efektivně vyhledat, dokumentovat, zajišťovat a následně také odčerpávat výnosy z trestné činnosti, nemůže být dostatečně efektivní a účinný ani samotný boj proti praní peněz.⁷⁹

⁷⁸ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, § 66–71, § 101-102

⁷⁹ DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1. str. 120-122

4 Případové studie

Případové studie jsou nedílnou součástí pro praktický pohled na praní špinavých peněz ve světě. Každá studie představuje zcela odlišný způsob legalizace výnosů z trestné činnosti a umožní lépe porozumět způsobu praní peněz a efektivitě boje proti této problematice.

- a) Policisté z Národní centrály proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (NCOZ) roku 2022 ukončili vyšetřování velkého rozsahu zaměřeného na daňové úniky a praní peněz, při kterém došlo ke škodě přesahující 700 milionů korun. V důsledku pečlivé práce NCOZ se podařilo zajistit majetek odpovídající celkové výši této škody jako tzv. náhradní hodnotu.

Vyšetřování, které neslo název OCTAVIAN, zahrnovalo celkem 11 obviněných osob ze zvláště závažného zločinu kráčení daně a podobných povinných plateb a také zvláště závažného zločinu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Obvinění měli v období od září 2009 do dubna 2012 dopustit protiprávního jednání tím, že neoprávněně vylákali nadměrné odpočty DPH prostřednictvím společností, které měli pod kontrolou. Tyto neoprávněné odpočty jim byly následně vyplaceny finančním úřadem. Následně byly tyto finanční prostředky na pokyn jednoho z obviněných přesměrovány na širokou síť bankovních účtů za účelem praní peněz.

Vyšetřování, které trvalo přibližně 8,5 roku, nabralo na složitosti mimo jiné díky použití řady off-shore bankovních účtů ze strany pachatelů a úmyslnému vyhýbání se trestnímu řízení ze strany jednoho z obviněných.

Práce na případu probíhala ve spolupráci s Finančním analytickým úřadem v rámci pracovního týmu Daňová Kobra.⁸⁰

- b) Finanční analytický úřad (FAÚ) České republiky se v roce 2022 setkal s případem praní peněz, kdy byla podána naléhavá žádost ze strany zahraniční partnerské finanční zpravodajské jednotky.

⁸⁰ Tiskové zprávy – Daňová Kobra. Finanční správa.cz. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/media-a-verejnost/tiskove-zpravy-danova-kobra>

Tato žádost se týkala částky přibližně 3 miliony korun, které byly transferovány ze zahraničí na nově vytvořený účet v České republice. V této věci cizí státní příslušník za pomoci zfalšované identity tzn. s použitím upravené fotografie na občanském průkazu vydávající se za vlastníka nemovitosti, prodal danou nemovitost v zahraničí, která mu ve skutečnosti nepatřila. Peníze z prodeje byly nejprve převedeny na účet pachatele v zahraničí a následně na účet v České republice, speciálně zřízený pro tuto transakci v české bance sídlící poblíž státní hranice. Zahraniční finanční zpravodajská jednotka požadovala spolupráci ve formě zajištění finančních prostředků na českém bankovním účtu neboť pocházely z trestné činnosti spáchané v zahraničí. Pachatel v tuto dobu však stihl vybrat z účtu téměř polovinu finančních prostředků v hotovosti a FAÚ následně provedlo blokaci zbývajících částí finančních prostředků. Zahraniční finanční zpravodajskou jednotkou byly poskytnuty kamerové záznamy získané z banky, které pomohly ve věci identifikace pachatele. Zajištěno bylo celkem přibližně 1,5 milionu korun, čímž byl částečně minimalizován dopad trestné činnosti.⁸¹

- c) 44letá žena z oblasti severního Plzeňska roku 2021 ocitla v centru rozsáhlého vyšetřování spojeného s legalizací výnosů z trestné činnosti. Po neúspěšném pokusu o získání půjčky od neznámé osoby, která se pod falešným jménem vydávala za legitimního poskytovatele finančních služeb, byla žena nalákána na vidinu snadného finančního zisku. Důsledkem bylo, že postupně zřizovala bankovní účty u různých finančních institucí, což se stalo cestou, jakým byly od 44 poškozených osob převedeny podvodně získané peněžní částky, v celkové výši téměř milion korun. Zřejmě největší motivací pro ženu byla pravděpodobně možnost jednoduchého získání peněz, a to i vzhledem k její tíživé finanční situaci. Byla přesvědčena, že peníze, které dostává, jsou odměnou za úvěry

⁸¹ Výroční zpráva Finančního analytického úřadu za rok 2022. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/files/vyrocní-zprava-financniho-analytickeho-uradu-za-rok-2022.pdf>

poskytnuté jiným osobám, přestože sama nikdy žádnou půjčku od této neznámé osoby neobdržela.

Tyto finanční prostředky následně žena zasílala v menších sumách na bankovní účty v zahraničí, s cílem zamaskovat jejich původ a legalizovat je. Zbytek peněz, přesahující 210 000 korun, byly ženou použity pro osobní potřebu, aniž by se zajímala o skutečný zdroj těchto finančních prostředků.⁸²

- d)** V roce 2024 kriminalisté Národní centrály proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (NCOZ) podali návrh na obžalobu dvou osob za praní peněz. Jednalo se o případ, který byl součástí širšího vyšetřování související s kauzou Metropolitního spořitelního družstva (MSD). Od roku 2011 docházelo k postupnému odlivu více než 1 miliardy Kč z prostředků získaných z úvěrových podvodů ke škodě MSD na účty společnosti ovládané pachateli, která podle zjištění nevyvíjela žádnou obchodní aktivitu. Obvinění následně tyto finanční prostředky přesouvali na účty různých společností. Tyto transakce probíhaly bez jakéhokoli skutečného obchodního nebo finančního odůvodnění, s cílem vytvořit zdání existence ekonomicky spjaté skupiny firem, které byly spojeny s MSD a čerpaly úvěry na údajné developerské projekty a nákupy pozemků. Cílem obviněných bylo zamaskovat původ, identifikaci a finální použití finančních prostředků pocházejících z úvěrových podvodů. Prostřednictvím tohoto procesu jeden z obviněných dokázal skrýt původ finančních prostředků ve výši přibližně 618 milionů Kč a druhý ve výši přibližně 532 milionů Kč.⁸³

Představené případy odhalují různé metody a strategie, které pachatelé využívají k praní špinavých peněz. Ze studií vyplývá, že se jedná o vysoce sofistikované a často také mezinárodně provázané operace, které využívají jak legální finanční struktury, tak prostředky kriminálního charakteru.

⁸² Legalizace výnosů z trestné činnosti. Policie ČR.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/legalizace-vynosu-z-trestne-cinnosti-726591.aspx>

⁸³ Návrh na obžalobu - legalizace výnosů z tr. Činnosti. Policie ČR.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/navrh-na-obzalobu-legalizace-vynosu-z-tr-cinnosti.aspx>

Z výše uvedeného vyplývá, že se může jednat o případy daňových úniků, přes podvodné prodeje nemovitostí, až po úvěrové podvody, přičemž se následné výnosy snaží pachatelé zlegalizovat.

5 Závěr

Závěrem této práce lze konstatovat, že praní peněz představuje stále rostoucí výzvu pro národní a mezinárodní finanční systém, jež bude vyžadovat pokračující úsilí v oblasti zlepšování legislativy, spolupráce, ale také inovace ve vyšetřovacích metodách a obzvláště vzdělávání odborníků v této oblasti, aby bylo možné efektivně ochránit společnost před negativními dopady, které sebou legalizace výnosů z trestné činnosti nese. Důležité je rovněž zvýšit povědomí veřejnosti o rizicích a důsledcích praní špinavých peněz. Práce dále analyzovala kriminalistické aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti, včetně používaných metod a prostředků, stejně jako metod vyšetřování, jako je finanční šetření, finanční analýza a zajištění výnosů. Případové studie předložené v této práci umožnily nahlédnout do praktického provádění praní peněz, ukázat rozmanitost a sofistikovanost praktik praní peněz a poskytnout komplexní představu, jak legalizace výnosů z trestné může probíhat.

I přes všechny výzvy lze říct, že koordinované a cílené úsilí může přinést významné výsledky v boji proti praní peněz a jeho negativním dopadům. Spoluprací a sdílením osvědčených postupů mezi všemi zainteresovanými stranami lze efektivně čelit výzvám, které praní peněz a související trestné činnosti představují.

Cílem bakalářské práce bylo přispět k hlubšímu porozumění a analýze této složité problematiky praní peněz a nabídnout pevný základ pro další vzdělávání se v této oblasti a povzbudit k proaktivnímu přístupu v ochraně proti praní peněz a podtrhnout zásadní roli, kterou v tomto procesu hrají nejen profesionálové v oboru, ale i široká veřejnost. Její přínos spočívá ve zvýšení povědomí o komplexnosti praní peněz a diskuse v této oblasti.

Seznam použité literatury

Monografie:

BUDKA, Ivan a kol. Organizovaná kriminalita II. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, 200 s.

BUDKA, Ivan a kol. Vybrané kapitoly z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, 266 s.

DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 92 s. ISBN 978-80-86960-63-0

DVOŘÁK, Vratislav a kol. Hospodářská kriminalita, Praha: Policejní akademie ČR, 2000, 138 s.

DVOŘÁK, Vratislav. KLOUBEK, Martin. Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech, Praha: Policejní akademie ČR, 2011, 78 s. ISBN 978-80-7251-351-2

DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Praha: Scientia, 2010, 208 s. ISBN 978-80-86960-66-1

DVOŘÁK, Vratislav a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, 236 s. ISBN 978-80-86960-67-8

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, 1000 s. ISBN 978-80-7502-380-3

KURŽEJA, Jan. Současný stav odhalování výnosů z neznámých zdrojů a možnosti jejich identifikace a odčerpávání. Praha: Scientia, 2010, 184 s. ISBN 978-80-86960-64-7

NĚMEC, Miroslav. Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní Akademie v Praze. Praha: ABOOK, 2017, 548 s. ISBN 978-80-906974-0-4

VONDRUŠKA, František a kol. Odčerpávání majetku pocházejícího z nelegitimních zdrojů mimotrestními prostředky. Praha: Scientia, 2010, 136 s. ISBN 978-80-869960-65-4

Webové stránky a internetové zdroje:

Financování terorismu. Ministerstvo vnitra České republiky.cz. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/financovani-terorismu.aspx>. [online] [cit. 14.3.2024]

Infografika – Co je praní peněz? Evropská rada.cz. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/anti-money-laundering/>. [online] [cit. 14.3.2024]

Jaká je role ČNB v oblasti prevence praní špinavých peněz a financování terorismu? ČNB.cz. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Jaka-je-role-CNB-v-oblasti-prevence-prani-spinavych-penez-a-financovani-terorismu. [online] [cit. 14.3.2024]

Mezinárodní spolupráce a instituce. MFČR.cz. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/archiv/agenda-financniho-analytickeho-utvaru/mezinarodni-spoluprace-a-instituce>. [online] [cit. 14.3.2024]

MONEYVAL: opatření pro boj s praním peněz ČR zlepšila, dostatečná ale nejsou. Advokátní deník.cz. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/08/26/moneyval-opatreni-pro-boj-s-pranim-penez-cr-zlepsila-dostatecna-vsak-nejsou/>. [online] [cit. 14.3.2024]

Policie České republiky.cz. Dostupné z: <https://www.policie.cz>. [online] [cit. 14.3.2024]

Praní špinavých peněz. Finanční vzdělávání.cz. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/prani-spinavych-penez>. [online] [cit. 14.3.2024]

Právní agenda evropská a mezinárodní. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/mezinarodni-pravo>. [online] [cit. 14.3.2024]

O úřadu, kdo jsme a co děláme. FAÚ.cz. Dostupné z: <https://fau.gov.cz/o-uradu>. [online] [cit. 14.3.2024]

Přístup k právu Evropské unie. Eur-lex.europa.eu. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/>. [online] [cit. 14.3.2024]

Tiskové zprávy – Daňová Kobra. Finanční správa.cz. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/media-a-verejnost/tiskove-zpravy-danova-kobra>. [online] [cit. 14.3.2024]

Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu (MONEYVAL). Justice.cz. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rada-evropy/-/clanek/o-vybor-expertu-pro-hodnoceni-opatreni-proti-prani-spinavych-penez-a-financovani-terorismu-moneyval->. [online] [cit. 14.3.2024]

Zajištění výnosů z trestné činnosti či náhradní hodnoty. epravo.cz. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zajisteni-vynosu-z-trestne-cinnosti-ci-nahradni-hodnoty-107433.html>. [online] [cit. 14.3.2024]

Zákonná úprava

Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník